

“TEŞVİK-İ MAARİF CEMİYETİ” İÇ TÜZÜĞÜ

Prof. Dr. Zeki ARIKAN

Teşvik-i Maarif Cemiyeti, İşgal sırasında İzmir’de Milli Kütüphane yöneticileri tarafından kurulmuş ve bu derneğin esas tüzüğü 12 Mayıs 1920 (1336) tarihli *Ahenk* gazetesinde yayınlanmıştır. Bundan önceki bir çalışmamızda, bu konuda kısaca bilgi vermiş ve derneğin söz konusu tüzüğünü de yeni harflere çevirmiştik¹. Bu incelemede kısaca değindiğimiz gibi, işgalin getirdiği karamsar ve kötümser bir hava içinde İzmir’deki Türklerin, kendi iç sorunlarını, çözümlenmek, başlarının çaresine bakmak için bir *Cemaat-i İslamiye*² kurma yolundaki çalışmaları, Yunan olağanüstü komiserliği tarafından engellenmiştir³. İşte, Teşvik-i Maarif Cemiyeti böyle bir ortamda, daha doğrusu Türk okullarının birer birer kapatıldığı⁴, programlarının değiştirildiği, kısacası Türklüğün korkunç bir bilgisizlik içine itildiği bir sırada kurulmuş, fakat fazla bir etkinlik gösterememiştir. Bu derneğin iç tüzüğü ise ayrı bir kitapçık halinde İzmir’de basılmış-

1 Zeki Arıkan, “İşgal Sırasında İzmir’de Kurulan Bir Dernek”, *Atatürk Yolu*, 3 (1989), 355-369.

2 Celal Bayar’ın (*Ben de Yazdım*, İstanbul, 1965-1967, V, 1547), “Vali Nurettin Paşa kendine göre bir “Cemaat-i İslamiye” kurmak istemiş...” sözlerini anlamak güçtür. Çünkü Nurettin Paşa, işgalde değil fakat mütarekede önce vekil, sonra da asil olarak İzmir valiliğinde bulunmuştu. İnceleyebildiğim kadarıyla onun bu görevleri sırasında bir Cemaat-i İslamiye’nin kurulması gündeme gelmemiştir. Ancak valilik, İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti’nin kurulmasına kolaylık sağlamış (Nail Morali, *Mütarekede İzmir Olaylar*, Ankara, 1973) ve Nurettin Paşa, terhis edilmiş yedeksubayları, olası bir tehlikeye karşı, örgütlemeye çalışmıştı (Mihail Rodas, “İşgal Esnasında İzmir’de Bulunan Bir Yunanlının İfşaatı”, *Anadolu*, 2 Nisan 1341/1925). Bayar herhalde mütarekede kurulan Cemiyet-i İlmiye ile işgal sırasında kurulan Cemaat-i İslamiye’yi birbirine karıştırmış olsa gerektir.

3 Kâmil Su, *Sevr Antlaşması ve Aydın (İzmir) Vilayeti*, Ankara, 1981, 12-16, 50-52.

4 İşgal sırasında İzmir’deki Türk okullarının durumu için bk. Kâmil Su, *ayn. esr.*, 19-33. İzmir Idadisi kapatılınca Yunanlılar, İzmir’de bir *Yunan-İslam İdadisi* kurdular. Burada Fransızcanın yanında Yunanca da zorunlu idi (Sayın Enver Köşmen’in verdiği bilgi).

tır⁵. Yukarıda belirttiğimiz çalışmamızın tamamlanması açısından bu iç tüzüğü bütün olarak yayınlamayı uygun görüyoruz⁶.

Tüzüğün altı sayfa tutan birinci maddesi, "Cemiyetin maksad-ı teşekkülü" başlığını taşımaktadır. Bu maddede İslam'ın, Doğu ve Batı uygarlıklarına yaptığı katkılar üzerinde durulmakta ve bununla ilgili olarak bir çok örnekler sıralanmaktadır⁷. Öte yandan Avrupa'da matbaanın bulunmasıyla birlikte bilginin daha çabuk yayıldığına değinilmekte, böylece "bilim ocağının Batı'ya" kaydığı açıklanmaktadır. Bugünkü dünyanın "bir cihan-ı ilim ve fen olduğu" kanısını paylaşmayan yoktur. Sözün kısası, bilim alanında Batı'dan ne kadar geri kaldığımızı anlamamış insanlarımız hemen hemen kalmamış gibidir. Bu hastalığın iyileştirilmesi hükümete ve bireylere düşen bir görevdir. Atalarımızın yığınla emek ve para harcayarak kurduğu vakıf kitaplıklarından bugün gerektiği gibi yararlanmaya da olanak yoktur.

İzmir halkının bu yönden içinde bulunduğu durumu kavrayan bir kaç düşünürün 23 Haziran 328 (1912) tarihinde Milli Kütüphane'yi kurduklarını dile getiren bu ilk madde, söz konusu kütüphanenin adının değiştirilmesi gerekçesini de şöyle açıklamaktadır:

"1336-1920 senesi evailinde heyet-i idareyi terki edmiş olanlar cihan harbinin bu mübarek vatana taslit etmiş olduğu avakıbdan mütenebbih ve mülhem ve aynı zamanda da milli tabirinin yar ve ağyar indinde fenab bir tefsir ve telakkiye uğrayabileceğini dahi müdrük olarak Teşvik-i Maarif Cemiyeti ünvanıyla bir cemiyet teşkilini ve Milli Kütüphane isminin İslam Kütüphanesi namına kalbini ve İzmir haricinde dahi kütüphaneler tesisi için cemiyetce vi-

5 İşgal boyunca İzmir'de basılan Türkçe kitapların sayısı birkaçı geçmez (Erkan Serçe, *İzmir'de Kitapçılık. Başlangıçtan Harf Devrimine*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1990, basılmamış). İşgalci güçleri pek rahatsız etmeyen bir iki Türkçe gazetesinin yayınlarını sürdürmelerine izin verilmiştir. Türk toplumunun düşünsel etkinliği, işgalden önceki canlılığını yitirmiştir. Yalnız 1922 yılının 15 haziranından başlamak üzere İzmirli kimi gençler on beş günlük bir edebiyat-sanat dergisini yayınlamaya başlamışlardır.

6 *Teşvik-i Maarif Cemiyeti Nizamname-i Dahilisidir*, İzmir, Keleşyan Matbaası, 1336, 31 sayfa.

7 Burada sayılan bilginler ve onların yapıtları üzerinde durmuyoruz. Bunlarla ilgili olarak bk. Kâtip Çelebi, *Keşf-el-Zunun* (yay. Şerefettin Yaltkaya - Kilisli Rifat Bilge), İstanbul, 1972; Bursalı Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, 1333-1342; Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul, 1970.

layet mülhakatında ve imkân müyesser olursa sair vilayetlerde şubeler küşadını tasmin ederek icabına tevessül eylemişlerdir.”

Tüzük yalnız kütüphane kurulmasıyla yetinilmeyeceğini ve “ehl-i İslamın” bütün kültürel sorunlarıyla ilgilenecek “kendisine layık bir mevki-irfan” elde etmesine çalışılacağını da vurgulamaktadır. Daha önce de açıkladığımız gibi bu ad değişikliği işgalci güçlerin baskısı ve İtilafçıların etkisiyle olmuştur.

Tüzüğün diğer bölüm ve maddeleri derneğe girme, dernekten ayrılma koşullarını belirlemekte. Görüşmelerin nasıl yapılacağı, derneğin gelir ve giderlerinin nelerden oluşacağı üzerinde durmaktadır. Bunlar üzerinde durmayacağız. Ancak derneğe giriş koşulları belirtilirken kadınlarla ilgili olanı oldukça dikkat çekici ve dikkat çekici olduğu kadar düşündürücüdür de...

“... İşbu şeraiti cami olan bilumum müslim erkeklerle kırk beş yaşını aşmış nisvanın [velilerinin izni lahik olmak şartıyla] okur yazarları müntehibler defterine kaydolunurlar...”

Bu maddenin günümüz diliyle anlamı şudur: Müslüman kadınların okur yazar olanlarından ancak kırk beş yaşını aşmış olanlar, velilerinin iznini almak koşuluyla üye defterine yazılabilirler. Böyle bir “zihniyet” le nasıl çağdaş bir toplum yaratılacağı gerçekten üzerinde durulması gereken bir konudur⁸.

Cemaat-i islamiye'nin gelir kaynakları oldukça çeşitlidir. İzmir'deki sinema (sonradan Elhamra sineması) nın geliriyle aydınlatmadan alınan pay, kütüphanenin sürekliliğini sağlamaya yeterlidir. Dahası Birinci Dünya Savaşı'ndan önce temeli atılan fakat tamamlanamayan Millî Kütüphane binasının bitirilmesi de programa alınmış bulunmaktadır. Öte yandan vilayet, belediye ve evkaf yönetimlerinden alınacak ödeneklerle yapılacak bağışların derneğe epeyce gelir sağlayacağı açıklanmaktadır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Bu girişim, işgal altında yaşayan Türklerin eğitim, öğretim ve diğer kültür sorunlarını çözmekten uzak kalmış ve tüzüğünde yazılı etkinliklerin hiçbirini gerçekleştir-

⁸ Bayar (V, 1549) Bu konuda şu olayı aktarmaktadır: “İslam Kütüphanesi” İslam kadına vazife verebilir mi? Bu suali yeni heyet azasından Refik Bey adında biri sormuş, arkadaşlarının:

— Evet! Cevabı üzerine büyük bir prensip ihtilafı karşısında kalan devlet adamı ciddiyetiyle:

— O halde aramızda içtihat farkı vardır, duramam, deyip, çekilmişti.

memiştir. Yalnız bu çaba, öyle sanıyoruz ki işgalci güçlerin Milli Kütüphane'ye tamamen el koymalarının önüne geçmiştir. Kaldı ki derneğin kurucu üyeleri de Milli Kütüphane'nin kurucu üyelerinden başkası değildir.

TEŞVİK-İ MAARİF CEMİYETİ NİZAMNAME-İ DAHİLİSİDİR

Cemiyetin Maksad-ı Teşekkülü

1- Ehl-i İslamın şark ve garpta (Endülüs'te) ilm ve fenne etmiş olduğu hizmetler yalnız sitayişlere değil aynı zamanda hayretlere de şayan olacak derece'indedir. Ya'nız kadim Yunanilerin fünün-ı asliyesi madum-ı muhalledatını Arabi tercümeleri şeklinde olsun medeniyet-i hazıraya ithaf edebilmiş olması hususu maarifperverlik imtihanında Müslümanlara en yüksek mevki bahş ve tahsis eder. Vaktiyle bir Şâni yetişerek Rakka Rasathanesinde kırk iki sene imtidat eden rasadat neticesinde muharrik şemsin şeklini ve itidaleyn noktalarının hareket-i ric'yesini keşf ve sene-i medariyenin 365 gün 5 saat 46 dakika 24 saniyeden itibaren olduğunu tayin ve ezyac-ı mutebere tanzim ve muhalledat te'lif (müşarünileyhin "Tadilü'l Kevakib" ünvanlı eseri Latinceye tercüme olunarak 1557 tarihinde Nürnberg'te badehu Polonya'da tab olunmuştur] eder. Ve bir Nasireddin Tusi çıkarak Hülagu gibi Bağdad kütüphanelerini Dicle'ye boşaltacak derecelerde katılık göstermiş olan bir hükümdara Maraga'da 400 000 cildi müteceviz kütüb-i nefiseyi havi kütüphaneler ve mükemmel rasathaneler tesis ve inşa ettirerek Ezyac-ı İlhaniye'sini tanzim eder [1652 tarih-i miladisinde Londra'da neşr olunan tul ve arz cedvelleri Nasireddin Tusi'nin Ezyac-ı İlhaniye'sinden mehuzdur.-Kamusü'l Âlem) ve bir allame Kemaleddin Yunus zuhur ederek kendisi mezheben Şafii de olduğu halde Hanefilere dahi kendi mezhepleri üzere ders verecek ve Musevilere Tevrat, Nasaraya İncil okutacak derecelerde isbat-ı fazl eder riyaziyat tabiiyatda dahi yed-i tülâ sahibi olarak allame vasfını ihraz eder ve Timurleng'in hafidi olmak üzere bir Uluğ Beğ çıkarak Semerkand'da yaptırmış olduğu rasathanede bizzat tarassudat icra ve Zic-i Uluği ünvanıyla pek muteber bir zic istar eder [mezkûr zici Sultan Bayezid Han riyaziyatta muallimi olan Mirim Çelebi'ye şerh ettirmiş olduğu gibi Ahmed-i Salis zamanı danışveranından Elhac Abbas Vesim namında bir zat tarafından -Nehcü'l buluğ'i şerh-i zic-i Uluğ- ünvanıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

İşbu tercümenin bir nüshası İzmir'in [Yakup Bey yani Hisar Camii kütüphanesinde mevcuttur]. Velhasıl yüzlerce ve hattâ binlerce efazıl tarafından akli, nakli eserler vehbi-i iskaî tatbikler vücuda getirilir iken Avrupa'da fenn-i tıbaatın zuhuruyla maarifin oralarda belki bir süratle intişar etmesine mukabil şarkımızda maatteessüf üç yüz sene sonra hem de bir mühtedinin maarifperverane ve hımiyetküterane delaleti eseri olarak kabul edilebilmesi zaman müruvuyyla kutup noktasının değişmesi kabilinden olarak irfan ocağını maşrıktan magribe nakl etmiş ve şarkımız halkını garba nisbeten hicabaver bir mahrumiyet-i irfan içinde bırakmıştır. Pek geç atılmış olmakla beraber bu adım bir intibah adımı idi. Mukteza-yı tekamülden ziyade ilca-yı mesaib ile ca-yı kabul bulabilmiş olan bu intibah ızdırarı artık mutaassıplara bile bugünkü dünyanın bir cihan-ı ilim ve fen olduğu kanaatini vermiştir. Binaenaleyh* "طلب العلم فریضه علی مسلم و مسلمه" hadis-i şerifindeki ilmin ilm-i halden ibaret olduğunu iddia edecek ulemaya bundan böyle müsadif olmak ihtimali pek ziyade azalmıştır. Hülâsa ilim ve marifetçe garbın pek ziyade madununda kalmış olduğumuzu anlamamış insanlarımız azalmıştır. Bu marazın devası nur-irfan olup müdavisî dahi bir taraftan hükümet bir taraftan da efrad-ı millettir. Hükümet vazifesinden dolayı millet vekillerine hesap vereceğinden biz burada yalnız ferdi teşebbüsümüzü mevzuubahs etmekle iktifa edeceğiz.

Eslafımız vücuh-ı berrenin her şubesinde azim takdirlere şayan müberrat eserleri vücuda getirmiş oldukları sırada külliyetli paralar sarfiyla mükemmel kütüphaneler dahi tesis ve vakfetmişlerse de eski asarı hüsn-i muhafaza ve yeni eserleri tedarik ve ikaf etmek emrinde çendan muvaffakiyet ibraz olunamamasından dolayı mezkûr kütüphanelerden bugün tamamiyle istifade olunamamaktadır.

İzmir halkının bu yüzden maruz bulunduğu ihtiyacı derpiş eden bir kaç mütefekkir-i maarifperver delalet ve himmetiyle 23 Haziran 328 tarihinde Milli Kütüphane namıyla bir kütüphane tesis ve küşad olunarak umumun istifadesine vaz edilmiştir. Bu defa teşekkül eden Teşvik-i Maarif Cemiyeti bu mebruk eserin müessislerine vicahi ve gıyâbi tevkiratını isma ve ithaf ederken kendi mebna-yı amelini dahi bu esas metin üzerine vaz ve bina ve hattâ heyet-i merkezîyesi için burasını mahall-i içtima ittihaz etmeği muvaffakiyat-ı atıyesi için bir fal-i hayır addeder. Bir kütüphanenin temin edebileceği faide mahalli olup sair beldelere şamil olamaz. 1336-1920 senesi evailinde heyet-i idareyi terkip etmiş olanlar cihan har-

binin bu mübarek vatana taslit etmiş olduğu avakıbdan mütenebbih ve mülhem ve aynı zamanda da millî tabirinin yar ve ağıyar indinde fena bir tefsir ve telakkiye uğrayabileceğini dahi müdrük olarak Teşvik-i Maarif Cemiyeti ünvanıyla bir cemiyet teşkilini ve Millî Kütüphane isminin İslam Kütüphanesi namına kalbini ve İzmir haricinde dahi kütüphaneler tesisi için cemiyetçi vilayet mülhakatında ve imkan müyesser olursa sair vilayetlerde şubeler küşadını tasmin ederek icabına tevessül eylemişlerdir. Ancak nizamname-i esaside dahi tasrih edilmiş olduğu üzere yalnız kütüphane tesisiyle iktifa olunmayarak ehl-i İslamın muhabere ve muvasala vesaitinin taaddüd ve tekemmülü sebebiyle yekdiğerine pek ziyade girift edilmiş olan milletler arasında kendisine layık bir mevki-i irfan ihraz etmesini temin için yevmi ve mevkut ceraid ve resail neşri ve müşkilat hal edebilecek esatizeden mahrum mahallerden istilam olunacak es'ileye cevaplar itası ve basiteler tersimi, kible istikametlerinin tayini, imsakiyeler tanzimi gibi ilmi ve fenni halliyat ve tersimat ile dahi imkan dairesinde iştigal olunabilecektir. Cemiyet hüsn-i niyete makrun olan işinde tevfiyat ve teşvikata mâzhar oldukça hizmet ve faaliyetini tevsi ile şark ve garbın ve betahsis Berlin, Leipzig ve emsali kütüphanelerde mevcut kütüp-i İslamiyeyi Türkçeye tercüme ettirmeğe dahi çalışacaktır. İstitaat-ı maliyesi müsait oldukça tahsilde bulunanların ihtiyacat-ı tahsiliyesini mehmaemken izale ve hattâ beray-ı tahsil memalik-i saireye talebe ve talibat izam eylemek cümle-i tasmiyatındandır.

Cemiyete Duhul Şeraiti

2- Cemiyetler kanunnamesinde musarrah olduğu vechile yirmi yaşını ikmal etmemiş olanlarla hukuk-ı medeniyeden ıskat ve cinayetle mahkum edilmiş olanlar Teşvik-i Maarif Cemiyetine kayd olunamazlar. Ancak katli-nüfus, hetk-i ırz ve sirkat ve ihtilas gibi ceraimle müterafık olmayan politika mahkumiyetleri bu kayda dahil olamaz. Cemiyetin biri müntehiblere, diğeri muhiblere mahsus olmak üzere iki nevi defteri vardır. İşbu şeraiti cami olan bilumum Müslim erkeklerle kırk beş yaşını aşmış nisvanın [velilerinin izni lahik olmak şartıyla] okur yazarları müntehibler defterine kayd olunurlar. Müntehibler defterinde mukayyed nisvanın idare heyetlerine intibah olunmağa hakları olduğu gibi fazl ve irfanlarıyla cidden iftihar olunan ve sinleri yirmi sekizden dun olmayan fazılât-ı İslamın dahi mezkûr heyetlere intihab olunabilmeleri caizdir. Teşvik-i Maarif Cemiyeti nizamname-i

esasisinde musarrah olduğu üzere dahili ve harici siyasiyat ile hattâ münferit bir mefkûre-i siyasiye ile iştigal etmeyeceği cihetle memurin, askerler, jandarma ve polislerin aza kaydı tecviz olunmuştur. Gayri-müslimlerden Piyer Loti gibi hayırhâhan-ı İslam ve efazıl ve müsteşrikin-i garbın idare-i merkeziyenin tensibi ile icra-yı kaydı caizdir. Bu husus heyet-i idari-i merkeziyenin kararıyla taayyün edecektir.

3- Müntehibler defterine dahil olacak eşhas mezkûr defter aza-yı muteberesinden laakal bir kişinin delaleti (tahriri veya şifahi) ve idare heyetinin tahkik ve tezkiyeye müstenit kanaati ile ve ekseriyet-i ara ile kayd olunurlar, teberruat ve şehri aidat için nizamname-i esasiyeye müracaat.

4- Bir belde dahilinde cemiyete mütenessib laakal üç kişinin vücudu orada bir şube küşadı imkanını ihzar eder. Binaenaleyh bünye-i asayiş müsaid ise inzibat idaresini haberdar etmek şartıyla aza-yı muamileyhum orada bir şube açarak birinci heyet-i idareyi teşkil ve zirde beyan olunacak umumi intihap zamanına kadar umur-ı idareyi tedvir ederler. Buldukları mahallerde veya şubeleri dahil-i dairesinde cemiyetin intihap olunabilmek hakkını haiz aza-yı müfidesi yeni bir heyet-i idare vücuda gelmesine müsait olabilecek miktarda bulunduğu ve kendileri tarafından şube umurunun matlub-ı dairesinde tedvir olunamadığına kanaat-ı kâmile hasıl olduğu takdirde daire-i mezkûre merkez ve mülhakatından murahhaslar celbi suretiyle kablelmiad bir intihap icra ettirerek neticeyi merbut oldukları mafevk merkeze arz ve izbar edebilirler.

Cemiyet İle Kat-ı Alaka Şeraiti

5- Cemiyetler kanunnamesinde musarrah olduğu üzere cemiyetten istifa arzusunda bulunacak olanlar çekilmek için bir kayda tabi olmayıp mensup oldukları şubeyi tahriri veya şifahi bir surette haberdar etmekle kat-ı irtibat edebileceklerdir. Yalnız katib-i umumi ile müdürlerin halefleri intihap ve tayin ve isimleri hükümet ile müessesat-ı maliyeye (bankalara) arz ve izbar olunduktan sonra çekilmelerini teminen bidayet-i intihaplarında kendilerinden vaad-i kavi alınır. Para işleriyle vazifedar ve aidat ve teberruata ve duhuliye biletlerine ait defterleri hamil olan veznedar (sandık emini) muhasip ve tahsildar gibi ecirler evvelbeevvel hesap vererek tebriyename almağa mecbur bulunacaklardır.

6- Cemiyete duhulünden sonra bir cinayet veyahut hukuk-ı medeniyeden sukutu mucip bir cürüm işlemiş olan aza-yı mukayyede hakkında mehakim-i aidesince verilecek mukarrerat iktisab-ı katiyet etmedikçe muamele-i ihraciye icra olunmaz. Hükm-i lahik maznünileyhin beraatini mutazammın olmayıp da mezkûr derecelerden biriyle itham ve tecziyesini tazammun edecek olursa mensup olduğu şube heyet-i idaresince ihraç muamelesi icra olunur. Bilakis ceraim-i siyasiyeden biriyle mahkûm olan kimsenin cürmü derecat-ı cezaiyeden hangisine taalluk ederse etsin mahkûmun kaydı terkin olunmaz.

7- Herhangi bir din ve mezhep enbiya ve evliya ve mukaddesatı hakkında hiçbir taraftan tehevür ve tefevvühe icbar ve sevk olunmaksızın kavlen ve kalemen zebandırızlık ve kezalik din ayrılığı vesile ittihaz ile gayrimüslim vatandaşları ve memleketin mukim ve misafir ecanibi hakkında teşniatta bulduklarına heyet ve şubatça kanaat hasıl olacak azanın dahi kaydı terkin olunur. Kezalik cemiyetin makasidini tervec emeline matuf olmayıp muharririnin kendi kanaat ve menfaati ilcasıyla kaleme alınmış makalat ve resailden dahili ve harici siyasiyata müteallik olanlarına mevzu imzalarında Teşvik-i Maarif Cemiyeti azasından bulunduğu dair sarahat verecek olanlar dahi derhal ihraç olacaktır.

8- Heyet-i idare-i merkeziye azası ilk defa olarak müessisler tarafından rey-i hafi ile, ondan sonra her sene haziranın yirmi üçüncü günü İzmir'de ictima edecek olan murahhaslardan mürekkep mü'temer azasının ârâ-yı müştereke-i hafiyesiyle intihap olunur. Heyet-i mezkûre 9-15 kişiden mürekkep olacaktır. Şubat idare heyetleri 3-6 kişiden tereküp eder. Gerek merkez ve gerek şubat idare heyetleri itimat-ı umumiyeye mazhariyetleri şüpheden azade ve heyete iltihakları maddi ve manevi temin-i menafiine hadim olacağı melhuz erbab-ı nüfuz ve irfandan olup da her nasılsa intihap haricinde kalmış olanlardan -kemiyeten heyet-i idare aza-yı mürettebesinin sülüsünü tecavüz etmemek üzere- münasip zevatı aza-yı mezkûrenin bila istisna huzur ve muvafakatiyle ve aza-yı munzama namıyla heyet-i idareye kabul ve idhal ve reye teşrik edebilirler. Bundan başka mü'temer-i senevi intihabında intihap haricinde kalacak müessisler-dahi kendilerinin ihracını mucip bir sebep zuhur etmedikçe aza-yı munzama sıfatıyla heyet-i idareye dahil olabilirler.

9- Heyet azasından ne gibi bir mazerete müstenit olur ise olsun üç aydan fazla beldeden infikâk edecek olanlara müstafi nazarıyla bakılarak yerlerine esna-yı intihapta ikinci derecede rey almış olan-

ların en ziyade ârâya malik olanları sırasıyla davet ve ilhak olunurlar. Avdetlerinde munzam aza olarak alınabilirler. Belde dahilinde mevcut olanlardan mazerete müstenit olsun olmasın müteakıp beş ictimada isbat-ı vücut etmeyen aza hakkında dahi aynı muamele icra olunur. Tedavi tebdilihava veya ticaret maksadıyla mezuniyet isteyenlere idare heyetleri evvela iki ay müsaade ve müracaat vukuunda ceman yekûn müddet-i mezkûrenin daha bir misli kadar ita-yı ruhsat edebilir. İdare heyetleri tensibi ile bir mahalle memuren azimet etmiş olanlar için müddet-i gaybubetin tesir ve ehemmiyeti olamaz. Muayyen olan ictima zamanlarında heyetçe ekseriyet hasıl ve müstaceliyet-i maslahat intizara mütehammil olmadığı halde toplanabilmiş olan aza tarafından -mesuliyet-i maddiye ve maneviye deruhte olunmak şartıyla- mukarrerat ittihaz ve ilk ictima-ı ekseriyetin enzar-ı tasvibine vaz olunur.

10- Müteaddid mahalleleri havi büyücek beldeler mntukalara taksim olunarak oralarda şubeler küşad olur. Mesela Nazilli'de biri Eski Nazilli'de diğeri Pazaryeri'nde birer şube bulundurulabilir. Gerek beldeleide ve gerek kurada teşekkül edecek şubelerin mercii kendilerine en yakın ve en büyük merkezde mevcut idare heyetidir. Bu irtibatla teşkilat-ı milliyeden ziyade halkın münasebat-ı ticariye gibi en ziyade tabi olduğu avamla atf-ı nazar ehemmiyet olunur. Mesela Eğirdir, Isparta, Burdur bu gibi memleketler teşkilat nokta-i nazarından Konya vilayetinden ziyade İzmir'e merbut bulunabilir bununla beraber böyle bir cemiyet istisnaiye runüma olmadıkça köylerdeki şubeler nahiyelere, nevahi heyetleri kazalara... ilh tabi olmak suretiyle bir silsile-i meratip teşkili iltizam olunacaktır. Yekdiğerine yakın bir kaç köyün bir şube teşkil etmesi caiz olabileceği gibi derununda bir şube teşkiline müsait olabilecek miktarda okur yazar ahaliyi ihtiva etmeyen köylerde mevcut ve cemiyete dahil bir veya iki kimsenin doğrudan doğruya kaza heyet-i idaresine tabi bulunması caizdir. Hülasa teşkilatın itmamına değin kura aza-yı mukayyedesinin doğruca kaza merkezlerine ve kaza merkezinde henüz heyet teşkil edebilecek miktarda teksir-i aza edememiş olanların doğruca liva idare heyetlerine tabi bulunması caiz olacaktır.

11- Heyet-i idare azasının laakal iki misli aza-yı mukayyedesi mevcut olan mahallerde nisan ve mayıs ayları içinde heyet azası tebeddül ve eğer mikdar-ı mezkûrdan fazla aza varsa aza-yı mukayyedenin âra-yı hafiyesiyle yeni heyet-i idare teşekkül eder. Bir yere toplanmaları müşkilat ikamdan hali kalmayacak derecede aza-yı

kesireye malik olan beldelerde evvela şubeler ber minval-i muharrer kendi mali idare heyetleri intihabını icra badehu yeni heyetler içlerinden birini müntehib-i sani sıfatıyla belde heyet-i idaresine izam ederler. Gerek mezkûr şubelerden ve gerek nahiyelerden kazalara ve kazalardan liva merkezlerine ve elviyeden vilayetlere gönderilecek müntehib-i sanilerin yedine kendi şubeleri dairesinde mukayyed azanın mikdarıyla bir senelik varidat ve sarfiyat hülasasını natık bir itimatname vereceklerdir. İşbu itimatnameler madun şubelerden gelmiş olan şehriye icmalleriyle karşılaştırılmak suretiyle belde idare heyetleri tarafından serian tedkik olunarak aza-yı mukayyedenin mevcudu hakkında tahaddüs edecek ihtilafi elde mevcut evrak-ı ihticaciye ve hemen orada icra olunacak tahkikat-ı aciliye-i şifahiye ile hakikata akrep bir surette hal ve fasl ederek işi uzatmamağa çalışacaktır. Her müntehib-i sani temsil etmekte olduğu şubenin aza-yı mukayyedesini nisbetinde sahib-i âra addolunacağından rey-i hafi alınmak suretiyle icra olunacak intihap esnasında müntehib-i sanileri belde idare heyeti tarafından balası şube mührüyle mahtum ve her itimatname sahibinin haiz olduğu aded-i âra mikdarını natık birer pusula (beyaz kağıt para) verilecektir. İşbu pusulaların heyet-i intihabiye huzurunda tabakalık bir kağıttan kat'ı ile erkam-ı mezkûrenin mümkün olabilirse makine ile basma olarak vaz'ı müreccaktır. İşbu intihabın hitamını müteakıp vilayet ve elviye-i müstakile heyetleri haziranın yirmisine kadar İzmir'de bulunacak vechile birer murahhas izam ederler. Murahhasların heyet-i idare meyanında intihabı meşrut olmayıp aza-yı mukayyede-i szirenden veya İzmir'de mukim aza-yı cemiyetten birinin intihabı dahi caizdir. Murahhasların yedlerinde nerenin murahhası bulduklarını natık birer itimatname mevcut olacaktır. Gerek müntehib-i sanilerin ve gerek murahhasların masarif-i taikiyeleri ve gidecekleri mevkiin gala ve ehemmiyetine göre kendilerine beytutet ve tayın masrafı olarak 1-3 lira yevmiye ita olunacaktır. İşbu masarifi istitaatı müsait olmayan şubeler usule muvafık olyarak tanzim edecekleri itimatnamelerini hamül olmak şartıyla civar şubelerin müntehis-i sanisini ve intihap icra olunacak mabalde bulunan aza-yı mukayyedenen birini fahri olarak intihap edebileceklerdir. Fahriyen kabul edecek aza zuhur etmediği halde belde idare heyetinin fahri katibi bu vazifeyi deruhte edecektir. Murahhaslar mensup oldukları vilayet (ve müstakil liva) nın ihtiva etmekte olduğu aza-yı mukayyede-yi ve şubatın bir senelik varidat ve masarif ve derece-i faaliyetini natık rapor ve itimatnamelerini merkez-i umumi heyet-i idaresine ibraz ve kayd ettirecekler ve

intihab olunacak yeni heyet-i merkeziyenin intihabında müntehib-i saniler hakkında beyan olunan nisbet dairesinde hakk-ı intihaplarını istimal edeceklerdir.

12- Cemiyetin, vezaifi cemiyetler kanunnamesinin dokuzuncu maddesinde musarrah, bir katib-i umumisi bulunacağından bu katibin İzmir idare-i merkeziyesi heyeti meyanından intihabı müreccah addolunacaktır. Gerek merkez ve gerek şubelerde mukareratın zabtı ve tahrirat-ı mühimmenin tahriri gibi vezaif-i mühimme-i kitabeti deruhte edebilecek azası heyetten birini katib-i fahri intihab ve bunun maiyetine bir veya icabına göre müteaddit aylıklı muavinler terfik olunacaktır.

13- Halkımızı gayrın hakk-ı meşruana göz dikmek redactinden müberra bulundurabilmek için bir taraftan kendilerinde kedd-i yeminle temin-i maişete meyyal itiyatları husule getirmeğe çalışmakla beraber diğer taraftan da istitaat-ı maliyesi müsait eşhas ve müessesata herhangi bir suretle meşru menfaat temin edebilecek vatandaşlarımızın hizmetleri semeresini istemeğe ve betahsis o misillü hizmetlerden dolayı verilen meşru bir meblağı kabule alıştırmak ve esasen böyle bir terbiyeyi mürebbi-i hakiki-i zamandan almış olanları tatmin eylemek için bütçeleri müsait olan mahallerde idare heyetleri azasının bizzat hazır bulunacakları her ictima için birer lira almaları muvafık olup olamayacağı ilk mü'temerin pişgâh-ı tezekkürüne vaz olunacaktır mü'temer yevmiyeyi kabul etmediği halde evvel maddede fahri olarak vazife-i kitabeti ifa edeceğini muharrer olan zatın yalnız kitabet umurundan dolayı fahriyen ifa-yı hizmet edebileceği anlaşılmalı lazımlı gelir. Mahaza heyetin tensib ve kararı ile gerek mumaileyh ve gerek müdür-i umura yevmiye itasından sarfnazarla münasip maaş tahsis olunabilir.

İctimaat ve Müzakerat

14- İdare heyetleri haftada laakal bir gün ictima edeceklerdir. İyd-i fitr ve azha günleriyle müvelledünnebi ve iyd-i milli günleri ictima olunmaz kurulur pazarı mevcut olan yerlerde pazar sebebiyle beldeye gelecek ve aynı zamanda idare heyetiyle temasta bulunacak eşhasın teshil-i masalih için eyyam-ı ictimaiyenin pazar günlerine müsadif bulundurulması şayan-ı tavsiyedir.

Saat-ı müzakerat aza-yı heyetin en müsait zamanlarına tevafuk edebilecek vech ile tanzim olunmalıdır.

15- Her intihabı müteakıp heyet-i idare-i cedide teşekkül ve ilk ictimainı akd eder etmez katib-i fahri veznedar aza meyanından -rey-i aleni ile- intihap olunurlar. Celselere aza-yı heyet sıra ile riyaset ederler. Mahaza aynı zatın müteakıp iki celseye riyaset caizdir. Esbab-ı mucibe-i hakikiye zuhur etmedikçe bir kimsenin iki celseden fazla celsata müteakıben içra-yı riyaset etmemesine itina yani aza-yı sairenin dahi bir meclisin idaresine alışması hususu temin olunmalıdır. Mü'temer-i senevi gibi umumi ictimalarda meclis katib-i umumi tarafından küşad ile murahhaslara heyet-i idare-i merkeziye namına beyan-ı hoş âmedi ettikten sonra rey-i hafi ile reis intihabı muamelesine ibtidar olunur. Bu maksatla hazirun her murahhasın temsil etmekte olduğu aza-yı mukayyede müşir pusula tevzi edilerek herkesin elindeki kağıda üçer isim yazması rica olunur, esami tasnif olunarak en ziyade rey alanların birincisi reis-i evvel ikincisi ve üçüncüsü reis muavini olur. Bu üç zat aza-yı mevcude meyanından bir katib-i fahri intihap ederler. Buna idare-i merkeziyenin muvazzaf katibi muavin verilir.

16- Gerek isbui ve gerek fevkalade ictimalar için muayyen olan dakikadan itibaren bir çeyrek saat intizar ettikten sonra fahri veya muvazzaf katip tarafından zil çalınmak suretiyle mevcut aza ekseriyeti teşkil etmemiş olsalar bile ehemmiyeti ikinci, üçüncü derecede olan mesalihin tetkik ve müzakeresine ibtidar ederler. Tarife merbut vezait-i nakliye ile gelecek azanın miktar-ı tehhürü mezkûr çeyrek saat intizardan cüz'i fazla ise ekseriyet-i hasıla tarafından dahi mesail-i mühimmenin müzakeresi biraz tehir olunarak sair mesailin müzakeresiyle iştigal olunur. Azar-ı makbule dermeyan etmeksizin müteakıp beş ictimada isbat-ı vücud etmeyen aza sakit ve ikinci derece rey almış olan aza yerine (hiç bir müzakere ve karara hacet kalmaksızın müdür-i umurun tezkere-i mahsusasıyla davet olunarak) kaim olur.

Müzakerata karar-ı sabıkın kıraatiyle şüru olunur. Heyete sonradan biri iltihak eder. Veya müzakere olunacak bir madde mevcut olmadığı halde ekser aza ictima etmiş bulunursa zühulen kuvveden fiile çıkmamış mukarrerat-ı sabıkaya ittila husulü için heyet-i idarenin kendi zamanına ait kararları yukarıdan aşağıya kadar kıraat olunur. Karar defterinin her nevi ictimaa mahsus sahifesinin balasında celsede kimlerin hazır bulunduğu alelesami tasrih olunacağı gibi kararın ziri dahi imza olunur.

17- Mevki-i müzakereye konacak mevadın evvela müstacelleri ve bunların da evvelbeevvel ehemleri, bilahere mühimleri müzakere olunur. Mevad-ı mütebakiye gelecek celse veya ictimain ruznamesine idhal olunur. Ruzname tanzim olunurken ilmi ve istilai tetkikat ve tetebbuata binaen aradan zaman müruruna mütavakkıf olan mesail iltizamen ruznamenin alt tarafına geçirilebilir. Bundan gayrı ahvalde akdem ve müstaceliyet ve ehemmiyet sırasına riayet olunur. Ruznamede muharrer mesailden akdem-i müzakere olunacak yeni bir mesele zuhur ettikte heyetin evvela bir müstaceliyet kararı vermesi icap eder. Müzakeresine bir defa başlanmış olan bir madde karara iktiran ettirilip de deftere geçirilmedikçe diğer bir maddenin tezekkür ve münakaşasına ibtidar olunamaz. Meğer ki bir maddenin esna-yı müzakeresinde hariçten bazı tahkikat ve istiknihat icrası icap edecek bir sebep zuhur etmiş olsa. İc'ima odalarında cemiyete müteallik ve heyet-i idarenin enzar-ı ıttılama vaz'a layık bir mebhası ihtiva eden evrak müstesna -yevmi ve isbui hiçbir nevi evrak-ı havadis bulundurmazdır. Müzakerat esnasında heyet azasının kendi ceplerinden gazete ve kitap çıkarıp müzakerat hitamından evvel mütalaa koyulmaları dahi memnudur.

18- Reis müzakereye vaz olunan mesele hakkında kimlerin söz almak arzusunda bulunduğunu sorarak bu suale icabeten el kaldırmış olanlara kendisinin sağından itibaren sola doğru sıra ile söz verir. (Bir masa etrafında halka teşkili suretiyle tedvir-i müzakerata müsait olamayacak derecede mer'-i zahm ictimalarda söz istemiş olanları bir kağıt paraya kaydederek mümkün mertbe elifba sırasıyla kendilerine söz verir.) Mahaza reis-i heyet mevki-i müzakereye konmuş olan meseleyi malumat ve tecarib-i mesbuka veya ihtisas dairesinde tasvire ve bu suretle meclis azasını tenvire muktedir olabileceğini zan ve tahmin edeceği azaya -kendileri tarafından söz istenmemiş olsa bile mütalaa sorabileceği gibi esna-yı müzakerede muhake-matın maksattan tebaüd ile karara takarrüb etmeğe başladığını hisyledikte söz söyleyenleri vadi-i maksuda irca için sıra kaydıyla mukayyet olmaksızın icabında safahat-ı meseleyi maksad-ı asliyeye göre bizzat tavzih edebilir ancak söz sahibi ikmal-i kelimetlemedikçe ne reis tarafından mütalaa dermeyan ne de aza-yı saire tarafından müdahale veya kat-ı kelimet olunabilir. Yalnız söz sahibi serian karara rabtı elzem bir maddenin tehhüre uğramasını mucib olabilecek elfazlarla imrar-ı vakit edecek olursa ihtizar etmesi için riyaset tarafından kendisine ihtarat icrası caizdir. Müddet-i kelimet her söz sahibi

için azami on beş dakikadır. Binaenaleyh müstacel olmayan hususatta bile söz sahibi müddet-i mezkûreyi ikmal edince riyaset canibinden müteakıp söz sahibine hakk-ı kelam ita olunur. Ancak umumi ictimalarda bir madde hakkında uzun uzadıya ve bilainkita bast-ı mütalaat etmek arzusunda bulunacak mütaaddit söz sahipleri (mesela bir meseleyi kendi nokta-i nazarlarına göre musiren müdafaya karar vermiş olan zümre zuhur edip de meclisin küşadından akdem kitabeti haberdar edecek olurlarsa zümre-i mezkûre namına söz söyleyeceklerine yekdiğerini müteakıben söz verebilir. Münferit meselelerin müzakeresi esnasında münakaşa olunan maddenin kolay kolay neticeye iktiran edemeyeceği anlaşıldıkta reis tarafından yarım saati mütecaviz olmamak üzere bir müddet-i münasibe temdid olunarak söz almış olanlara söz verilir. Ve muayyen olan müddetin inkızasında münakaşat yine hitama ermemiş olursa müzakerata nihayet vererek o ana kadar leh ve aleyhte tebarüz etmiş olan iki reyî ârâya vaz eder. Mühim bir meselenin müzakere neticesinde kati bir halle iktiran edemeyecek derece teşettüt ve muziliyet irae ettiği hissölündükta -eğer talike imkan varsa- ictima atıye tehir olunur. Dünyada en makul mütalaalara bile muarız zuhur edebileceği ve ekseriyetle kabul olunan mevaddın her zaman en doğru bir suretle hallolunduğu iddia edilemeyeceği derkâr bulunmasına ve esasen kavaninin bile icap ve ihtiyaca göre tebdili mümkün olabileceğine göre bir defa söz alarak mütalaasını beyan etmiş olanların kendi düşüncelerine muakes söz söyleyen zuhur edince mütalaasının isabetini isbat ve maksadını izah için musiren ve kiraren söz almağa kalkışmaları mayub addolunacaktır. Binaenaleyh birinci defa söz almış olanlar nöbet-i kelamı ihraz ile haklarını istimal etmedikçe biraz evvel söz söylemiş olanlara tekrar hakk-ı kelam verilmeyecektir. Meğer ki hatiplerden biri kendisinden evvel söz söylemiş olanlardan birinin ifadesini yanlış anlayarak izhar-ı infial veya böyle bir sebep-i mütekaddem olmaksızın evvelce söylemiş olan arkadaşının izzet-i nefsinin rencide edebilecek bir söz sarf etmiş ola. Bu gibi nahış safahata meydan verdirmemek için mütearrızünileyhten evvel davranarak mütearrıza yanlış tashih ettirmek ve icap ederse sözünü geri aldirmek reisin cümle-i vezaifindedir. Müzakere olunacak mesail müteaddit ve müstacel bulunduğu zaman bu mesailin müstaceliyet ve ehemmiyetleri derecesine göre celsenin küşadıyla reisi intihap olunur olunmaz her madde için müzakere temdid olunarak balada beyan olunduğu üzere muamele ifa olunur. Nizamname gibi mevad

ve fusûl-ı adideyi muhtevi hususâtın müzakeresi için evvela baştan aşağıya kadar mütalaa badehu madde bemadde münakaşa olunur.

19- İctimaat-ı umumiyede müzakerat katipleri tarafından aynen zapt olunacak ve ictimaat-ı adiyede yalnız mukarreratın karar defterine (balada muharrer izahat vech ile) geçirilmesiyle iktifa olunur.

20- İdare heyetleri mühim bir layiha tesvit ve bir harita tersim veya bir eser tercüme ettirmek misillü ihtisasa mütevakıf mesai ile iştigale memuren idare heyetinden bir iki kişiyi encümen halinde çalıştırabilir. Bu encümenlere indeliktiza cemiyet müntesiplerinin gayri erbab-ı ihtisâs dahi ahiren ilave olunabilir.

Varidat ve Masarifat

21- Teşvik-i Maarif Cemiyeti teberruat ve şehri aidat almak suretiyle bir müessesenin idamesi müteassir olduğunu istifsa'an anlamış olduğundan bu usulü ancak şubelerin ibtida-yı tesisine hasr ile iktifa etmeği tercih eder. İzmir'de müteassis sinema ve tenvirat-ı elektrikiye hasılatı kütüphanenin bekasını temine medar olabilecek bir raddeye vasil olmuştur. Mahaza natamam kütüphane ve yeni sinemanın ikmal-i inşaatı için tedabir-i lazimeye tevessül olunmaktan hali kalınmayacaktır.

22- Cemiyetin belli başlı menabe-i variadatı vech-i atı üzere icmal olunabilir.

1. İdare-i vilayat kanunnamesi mücibince muhasebe-i hususiyenin Teşvik-i Maarif Cemiyetinin pek mübeccel ve meşru olan amalinin tatminen ita edebileceği ianat-ı nakdiye.

2. Kütüphaneler beldelerin zâd ve irfan ve ziyetini teşkil eden müesseseler olduğundan devair-i belediyece istitaat dairesinde verilecek ianat-ı nakdiye.

3. Evkaf idaresinin dahi kütüphaneler meselesinde lakayd kalamayacağı malhuz ve ancak bu işe resmen ve nakden muavenet edebilmesi için müsmir ve kavli-i kitaba muvafık teşebbüsât icrası elzem olduğundan idare-i müşarünileyhanın atiyen ibraz etmesi memul muavenat.

4. Taşra şubeleri teşekkül edinceye değin aza-yı mukayyede ve sair maarifperveran tarafından verilecek teberruat ve aidat.

5. Zaruret-i katiye runüma oldukta cem-i ianet kanununa imtisalen derc olunacak ianat.

6. Erbab-ı ber ve fütüvvetin vasiyet ve hibe edecekleri mebalîğ ve emval (emval-i gayrimenkuleden cemiyetin maksadına hadim olmayacak aksamın cemiyetler kanunu mucibince fûruhtuyla hasıl olacak mebalîğ).

7. İndeliktiza verilecek duhuliyeli konferanslarla sinema ve tenvirat hasılatı.

8. Neşri mutasavver isbui ve yevmi ceraidin ve lam usul-i tecellüdünü ihyaen tesis olacak teclid ve tıbaat darüssımaaları hasılatı.

9. Hassaten mektep talebe ve talibatına ucuz kitap ve kırtasiye tedarik ettirebilmek ümniyesiyle açılacak kitapçı ve kağıtçı dükânları hasılatı.

10. Bankalarda veya emin ticarethanelerde nemalanmış olacak fazla varidat nemaları. . . ilh bu gibi fazla paraların şubelerce ticarete istimaliyle cemiyet hesabına işlettilmesi münasip olup olmayacağıın tetkiki meselesi ilk mü'temerin ruzname-i müzakeratına idhal olunacaktır.

23- Gerek teberruat ve gerek şehri aidat istifa ve tahsil olunduğu mukabilinde idare heyetinin mühr-i resmisini ve veznedarın imzasını havi bir makbuz verilecektir. Makbuz senetleri esasen cilt numaralarını ve kezalik her yaprakta makbuz numaralarını matbuan ihtiva etmek şartıyla idare-i merkeziyeden şubata gönderilip zimmet kaydolunacaktır. Buna imkan müyesser olamadığı halde şubeler şerait-i muharrere daireşinde kuponlu makbuz-ı senedat tab ettirip istimal edebileceklerdir. Matbu senet tanzim ettirmeyen şubelerce heyet-i idare azasının mühür ve imzalarıyla mahtum ve mümza makbuzlar verilecektir.

24- İkametgâh ve ticarethanelere uğramak suretiyle vukua gelecek derc-i ianat heyet-i idareden itimatnameyi ve cem-i ianat kanununa tevfiik edilmiş bir vesikayı hamil iki kişi tarafından deruhte olunmak icap eder. Aidat-ı şehriye itimatnameli bir tahsildar marifetiyle tahsil ettirebilir.

25- Veznedarlar idare heyetleri meyanından veya aza-yı saire-i mukayyeden intihap ve büyük merkezlerde intihap ederse kendisine bir de muavin terfiik olunur. Veznedar ve muavinlerinin ticaretle müştegil ve beynennas iffet ve istikametle müştehir ve usul-ı defteriye az çok aşına zevat meyanından intihabı müreccahtır. Defatir-i hesabiyeyi tutarak her hafta heyet-i idareye varidat ve ma-

sarif-i isbuiye hülasası müdür-i umur marifetiyle ita ve her ay niha-yetinde şehriye mizanlarını ve her senenin mayıs gayesinde bilan-çoğu tanzim edecek muvazzaf muhasipler veznedarın muavini addolunacaktır. Veznedarlar bir aylık masarife tekabül edecek akçeden fazla para bulundurmuyarak fazla mebalîği idare-i merkeziye veya şube namına bankalardan birine yatacaklardır. Ancak bankadan para çekmek icap ettikte çekler heyet-i idare azasından biri ile müdür-i umur tarafından imza edilecek ve bu husus vakit ve zamanında banka-kaya tahriren bildirilecektir. Cüzdan ve çek defteri kasada mahfuz bulunacaktır. Gerek idare-i merkeziyenin ve gerek şubat-ı müteca-virenin henüz teessüs etmek üzere bulunan bir şubeye bilafaiz ikrazatta bulunması temenni olunur.

26- Şubelerde kütüphane ve beyiye dükkânı teessüs ettikten sonra masarif-i zaruriye ve şehriyenin fazlası büyük nisbette müttehiden hayra hizmet edilmek üzere mafevk şubelere ve idare-i merkeziyeye gönderilecektir. Şöyle ki idare-i merkeziye işbu mebalîğ ile mesaisine daha ziyade inkişaf vererek imkan müsait olursa gerek tahsil ve gerek nüshası tedarik olunamayacak yazma veya basma kütüb-i nadireyi istinsah maksadıyla Avrupa'ya talabe ve hattat izam edebilecektir.

27. Cemiyete müteallik nizamnamelerle demirbaş olarak şubelere irsal olunacak cerait ve resail idare-i merkeziye tarafından meccanen gönderilecektir. Efrada satılacak kütüp ve risaleleri tevzi veya fûruht edip de parasını toplamağa intizar etmeksizin bedelini derhal idare-i merkeziyeye veya mafevk şubeye gönderecektir.

28. Sarfiyet-i adiyeye masruf olacak mebalîğ idare heyetleri azasının ekseriyeti tarafından verilecek kararlarla sarf olunacaktır. Mikdarı beşyüz kuruşu geçmeyen ve müstaceliyeti itibarıyla heyetin davet ve ictimâna tahammülü olmayan masarif-i adiyeye ilk ictimada idare heyetinin pişgâh-ı tasvibine konmak üzere müdür-i umur veya veznedarın iktirah ve mesuliyeti ile ceryan edebilecektir. Heyet-i idarenin davetine müsait olamayacak derecede acil mesalih-i fevkalade masarifi içi mikdar tayin olunamaz müdür-i umurun takdirine muhavvel kalır.

29. Mü'temer-i senevi sebebiyle İzmir'e gelecek murahhaslar bir sene zarfında şubelerince vukuagelmış olan icraat ve faaliyeti natık raporları tesahüp edecekleri gibi şubenin bir senelik varidat ve masarifi havi bir bilançoğu dahi hamil olacaklardır.

Kütüphanelerle Menabi-i Varidatın Usul-i İdaresi

30. İzmir Milli Kütüphanesi namına 1330 tarihinde tanzim ve tab edilmiş olan nizamnamenin yirminci maddesinde pek doğru olarak muharrer olduğu üzere idare heyetleri muntazaman tedvir-i umur edebilmek için içlerinden birini müdür intihap ederler. Ancak Teşvik-i Maarif Cemiyeti bu müdürün -balada tasrih olduğu üzere- muvazzaf olmasını tercih eder bilumum müstahdemin müdür-i umura, müdür-i umur da heyet-i idareye karşı mesuldür. Müdür ictimalar arasında zuhur eden fevkalade bir işi müzakere için heyeti toplamağa muvaffak olamazsa icabında müstakilen veya veznedar ve azadan bulabileceği zevat ile müştereken ita-yı karar ederek icabını icra ve keyfiyeti ilk ictimada heyetin nazar-ı tasvibine vaz eder. Velhasıl ittihaz edilmiş mukarreratı ve nasb olunmuş müstahdemini dilediği gibi tatbik ve istihdam etmekte tamamıyla serbest ve fakat heyet-i idarede müdürün icraatını murakabe etmek hakkını haiz olacaktır. Karara iktiran ettirilmemiş toptan mübayaat inşaat ve tesisat zam ve tenzil-i maaşat ihdas ve ilka-yı hıdemat hususlarında yine idare heyetinin reyini alır. Sarfiyat senedatını bizzat imza eder. İntihabında heyet-i idare kendisine bir de muavin terfik eder. O zaman senedat ikisi tarafından imza olunur. Veznedar muavenet edebilecek bir halde ise anın tercihi muvafıktır. Haftalık hülasaları şehriye mizanlarını bilançoları kendi ihzar ederek heyetin pişgâh-ı tetkikine vaz eder. Muhasibin katibin hafız-ı kütübün fen memurunun vesair müstahdemini ve şubat ve müessesatın vazifelerini talimat-name şeklinde tahrir ve tesbit ederek çerçeve halinde talik ve birer suretini idare heyetine tevdi eder.

31. Kütüphane ve tetimmatında mevcut demirbaş eşyanın ve aza-yı mukayyede ve müstahdeminin mükemmel defterlerini tutturmak ve her odada mevcut eşyayı kayd ve tesbit ile çerçevelenmiş bir halde odanın duvarına talik eylemek (alatlar) dahi müdürün cümle-i vezaifindedir.

32. Mühim mikdar ianede bulunacak olanlar evrak-ı havadis ile ilan ve defter-i mahsusuna kaydolunacağı gibi kütüphaneyi tesis ve ihya derecesinde ibraz-ı fünun eylemesi melhuz bulunmuş olanların tezkâr ve teyid-i namı için kütüphaneye mermerden bir levha-i iftihar vaz olunarak esami-i fütüvvetmendanın oraya hâk ettirilmesi mukarrerdir.

33- Müstahdem meyanında küçük çocuklu kesanın bulunması meşruttur. Her müstahdem hizmete alınmazdan evvel bir tabibe muayene ettirilerek emrazdan salim olmasına itina edilecektir. Topallık ve yekçeşmlik mani-i istihdam değildir.

Hafız-ı kütübün behemhal müteehhil ve kırk yaşını mütecaviz ve mualliminin mütekaidlerinden müntehap olmasına çalışacaktır. Ansiklopedi gibi pek mühim ve semîn, bulunması müşkül eserleri mütalaa edecek olanlar hafız-ı kütübün yanında okuyabilmelidirler. Zira İzmir kütüphanesinde mevcut bulunan ansiklopediden bir levha çalınmıştır.